

Justitieminister Gunnar Strömmer
Justitiedepartementet

Kulturminister Parisa Liljestränd
Kulturdepartementet

Hemställan om ändring av skyddslagen

Allt fler byggnader och områden i samhället är i dag klassade som skyddsobjekt. Skyddslagens fotograferingsförbud har blivit ett hinder för massmedier och journalister när de ska dokumentera händelser i vardagen. Journalistförbundet och Tidningsutgivarna (TU) begär därför en ändring av skyddslagen.

Bakgrund:

Genom Högsta domstolens (HD:s) avgörande (NJA 2015 s 298) klargjordes att fotograferings- och avbildningsförbudet, liksom straffbestämmelsen i 7 och 30 §§ skyddslagen (2010:305) stod i strid med den grundlagsskyddade anskaffarfriheten i tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL).

Eftersom det var själva informationsinnehållet som skyddades genom straffbestämmelsen kunde en överträdelse av ett fotograferingsförbud genom anskaffande i publiceringssyfte inte jämföras med sådana brottsliga metoder för anskaffande av information som avsågs i 1 kap. 9 § 5, TF.

Regeringen gav därefter 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté (2018:51) i uppdrag att utreda TF och YGL:s förhållande till skyddslagen. Kommittén föreslog (SOU 2020:45) en grundlagsändring genom en ny s k delegationsregel i de båda grundlagarna för att möjliggöra skyddslagens tillämpning.

Regeringen lade fram förslaget i propositionen ”Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten (prop 2021/22:59), som antogs av riksdagen. Grundlagsändringarna trädde i kraft den 1 januari 2023.

Nuläget - problembild

Genom grundlagsändringarna blev alltså skyddslagens fotograferings- och avbildningsförbud och straffbestämmelse tillämplig också vid anskaffande för publicering enligt TF och YGL.

Parallellt har det skett en utveckling där allt fler byggnader, anläggningar och områden vilka huvudsakligen används för civila ändamål beslutas vara skyddsobjekt (tingsrätter, polishus, länsstyrelser m m) och för vilka det ofta råder fotograferings- och avbildningsförbud.

Sådana byggnader och anläggningar är ofta centralt belägna och en naturlig del av stadsbilden. För massmedier och journalister som ska dokumentera såväl stora som små händelser som äger rum innebär detta ett hinder för att kunna återge verkligheten. Går det att fotografera en trafikolycka på gatan utanför polishuset om fasaden kommer med på bilden? Kan en demonstration utanför tingsrätten fotograferas där entrén till byggnaden syns i bakgrunden? Kan en advokat i ett brottmål filmas stående utanför tingsrätten med fasaden i bakgrunden? O s v.

Skyddslagen innehåller inga undantag utan foto- och avbildningsförbudet är absolut och med en strikt tillämpning är en sådan dokumentation förbjuden. Nyligen dömdes en person till dagsböter efter att, inom ramen för ett dokumentärfilmprojekt, ha filmat fasaden till ett polishus.

Enligt vår mening får skyddslagens foto- och avbildningsförbud här alltför långtgående konsekvenser. Det innebär en betydande begränsning av massmediernas och journalisternas möjligheter att utföra sitt uppdrag som nyhetsförmedlare. På motsvarande sätt innebär det en begränsning av allmänhetens möjligheter att få information.

Vi har förståelse för syftet bakom skyddslagens bestämmelser, men skyddsintresset måste balanseras mot yttrande- och informationsintresset. Det kan exempelvis göras med införandet av ett försvarlighetsrekvisit, d v s att en överträdelse av ett fotograferingsförbud inte ska vara brottslig om överträdelsen var ”försvarlig”, så som att den ägde rum i en journalistisk verksamhet, att den ägde rum i samband med en ”nyhetshändelse” och där huvudsyftet var ett annat än att återge skyddsobjektet. Ett annat sätt kan vara att avgränsa det straffbara området, så att det inte omfattar återgivanden där skyddsobjektet spelar en underordnad roll och inte är huvudmotivet.

Hemställan

Mot ovanstående bakgrund hemställer Journalistförbundet och TU att regeringen snarast låter utreda hur skyddslagen kan ändras, för att säkerställa att massmedier och journalister, utan hinder av fotograferings- och avbildningsförbud, på ett rimligt sätt kan dokumentera händelser av intresse för allmänheten.

Journalistförbundet och TU står självfallet till förfogande i ett sådant arbete.

Stockholm den 20 november 2024

Journalistförbundet

Tidningsutgivarna

Ulrika Hyllert
Ordförande

Johan Taubert
VD

Tove Carlén
Jurist

Per Hultengård
Jurist